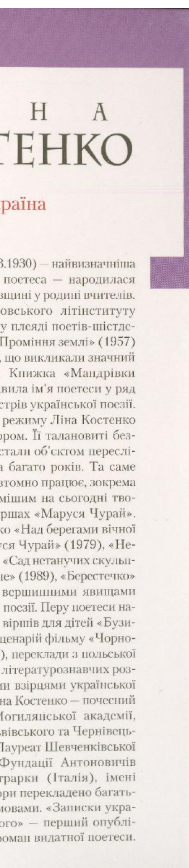

РЕЦЕНЗІЇ ПІА ОТЯЯДИ ПУБЛІКАЦІЙ

ЛІНІЮ ОБОРОНИ ТРИМАЮТЬ ЖИВІ (прозова розвідка поетеси^[1])

Сьогодні у період занедбаності духовності й збайдужіння до друкованого слова, надто коли йдеться про україномовне слово, роман Ліни Костенко «Записки самашедшого» викликав справжнє збурення в нашому притлумленому суспільстві. Сталося небачене. Дивним чином книгою зацікавилася вся Україна, навіть не дуже читаюча її частина, про що свідчить величезний тираж, який видавництво, здійснивши п'яте видання, мусить збільшувати, щоб задовольнити попит, хоча його позначка сягнула вже сорока п'яти тисяч примірників. Книги розходяться миттю в усіх книгарнях і Києва, і Харкова, і Сум, і всіх інших міст України, незважаючи на те, що ціна «Записок...» становить більше ста гривень (на моєму примірнику, придбаному в одній із сумських книгарень, ціна: 107 грн. 50 коп.), що не є вже й таким дріб'язком для бюджету середнього українця з його «ну дуже вже середньою» заробітною платою. І все ж люди купують книгу, наперед знаючи від тих, хто вже прочитав її, що ні розваги, ні втіхи вони в ній не знайдуть та й компліментів на нашу (українців) адресу там, м'яко кажучи, дуже мало.

Навряд чи когось потішать висловлювання одного з персонажів роману:

« – Розумово відстала нація, – каже Лев, інвертований на пустелю. – Дозволяє сидіти у себе на голові. Значить кращої долі не заслуговує» (с. 208). « – Я тобі скажу прикру річ, – сказав Лев, інвертований на пустелю. Так, наче він колись казав не прикру. – Є обличчя нації. Не твоє, не моє, не чиєсь окреме. А портрет нації загалом, як він склався у рецепції світу. Та й у своїх власних очах. «Народ без честі, без поваги», словами поета. Є ж якась причина, що портрет саме такий. – Пензель був у руках імперії. – А кому ти це поясниш? В галереї народів світу українці виглядають саме так. Сучасна історія наша не додала кращих рис» (с. 294–295).

Але хтось же мусить сказати правду, якою б незручною і болісною вона не була. Як колись намагався бути почутим земляками Тарас Шевченко, звертаючись у своєму дружньому посланні до «мертвих, і живих, і ненарождених» з великим болем, породженим великою любов'ю до свого народу (Тільки я, мов окаянний, // І день і ніч плачу // На розпутьях велелюдних, // І ніхто не бачить, // І не бачить, і не знає – // Оглухли, не чують). Тому й (Доборолась Україна // До самого краю // Гірше ляха свої діти її розпинають // Замість пива праведную // Кров із ребер точать).

«В цій країні стає соромно жити», – доходить висновку ліричний герой твору(с. 308). («Від сорому, який нащадків пізніх // Палитиме, заснути я не можу», – заявляв у своєму заповіті Іван Франко і ніяк не хотів погодитися з тим, що його народові «записано в сусідів бути гноєм» і що він «мов паралітик той на роздорожжю, людським презирством, ніби струпом вкритий»).

Ліна Василівна Костенко виявилася гідною продовжувачкою своїх великих попередників, а також співзвучною з молодими сучасниками. Порівняймо рядки віршового твору Сергія Жадана «Переваги окупаційного режиму»: «Скоровши босі ноги об стерню, // старенький *Перебендя* коло тину // ячить собі, що, *скурвившись на пню*, // лукаві діти в цю лиху годину // забули *встид*, *про...рали* Україну, // *забили* на духовність і борню, // і взагалі творять якусь *фігну*» з текстом роману «молодого» (і не в лапках також) прозаїка Ліни Костенко: «Якийсь малюк в американській стрічці хвалиться іншому малюкові: «А ти знаєш, що я можу пропер...ти мелодію американського гімну?»

Наші теж можуть. Вони це давно вже зробили з українським гімном. І не малюки, а дорослі. Вони вже це зробили і з Україною, з культурою, з усім.

Але чому, звідки це все взялося? Які шлюзи прорвало? Чому стоїть у суспільстві густий дух плебейства? Чому до влади прорвалися шахраї і невігласи? Чому все купується і продається? Чому домінує жлобство на державному рівні? Чому все це називається – демократія, народовладдя?!» (с.292). Вони звучать в унісон.

Як тут не згадати: *мертві ж бо сорому не мають. Отже, оборону мусять тримати живі.*

Моральне право на такі іронічно-болісні висловлювання письменниця заслужила своєю невтомною працею нескореного духу, своєю незрадливістю високому призначенню. І якщо світ знає сьогодні про нас як іще націю, яка здатна продукувати якісний духовний продукт, попри всі наші світові приниження, то це тому (не будемо боятися пафосності), що в літературно-художньому дискурсі є Ліна Василівна Костенко з її пречудовими поетичними творами, які оберігають і гоять душі, а тепер і прозовим твором, який, може, змусити тих, хто його читає, задуматися над рядками твору: «Нема України в душах. Люди зробилися злі, наче їм щось пороблено. Живуть на рефлексах роздратування. Дуже попереминовалися люди. *Дехто просто вивертається шерстю наверх*», «І якби навіть хто вдарив у найпотужніший дзвін, все одно не почуємо. Надто багато світових алярмів. Людям не те що позакладало вуха – *людям позакладало душі*»(с. 222).

Вражає метафорика опису політичних подій в Україні: «Нестеменні ознаки наближення виборів. Листівки, відозви, газети, буклети. Медійна артпідготовка. Безсоромний піар. Агітація забиває всі рецептори. *Стрілочники нашого бездоріжжя* переводять стрілки, *політики з великої дороги* переставляють семафори, б'ють ліхтарі і підмінюють назви станцій... А цей народ іде, нужденний, задурений. Принижений і забитий, щось жує, визирає з вікон, ремствує, а й не подумає *зірвати стоп-кран, або хоч пробратися по вагонах, подивитися – що там за машиніст? Може, він дурний, може, п'яний, може, навмисно веде не туди, може, може, він взагалі не вміє водити поїзд, може, у нього до потилиці приставлений пістолет?» (с. 345).*

Афористичність образного висловлювання Ліни Костенко відома ще з її поетичних творів. У романі ми насолоджуємося грою слова і смислу, що засвідчує: лінію оборони нашої мови тримають все-таки живі, передусім живий класик нашої літератури – Ліна Василівна Костенко. (Об'єднуються дони й подонки. Господи, де ж наша *Велика Душа*?! Чи ми вже тепер більше цінуємо *Велику Кишеню*? (с. 344); *Не руйнуйте* мужчин, бо вони вас не збудують. Я ж не тому можу, що я можу, а тому, що *ти не можеш!* (с. 158); *Я* що, Україно, у тебе *зайвий*?!(с. 161).

Вельми показовим є те, що презентація книги письменниці в Харкові викликала такий інтерес, що театр на дві тисячі місць не міг умістити всіх бажаючих, бо майже така ж кількість людей залишилася поза стінами театру, серед них було чимало тих, хто приїхав з інших міст. Що це? Раптовий потяг до духовно-інтелектуальної продукції чи цікаво побачити й почути людину, яку не злякали відтяти голови журналістів? Людину, яка не лише говорить (як інколи трапляється в деяких «батьків нації» випадкова сміливість – ну, потім, мовляв, не так зрозуміли, не той контекст...), а й пише, чітко й однозначно висловлюючи власну позицію, розставляючи всі

акценти, добре пам'ятаючи: за те, що написано пером, ... у нас рубають голову сокирою – (перефразуємо в стилі письменниці) .

Очевидно, люди скучили за нормальним спілкуванням з нормальними людьми. «Я завжди був нормальною людиною», – так починає своє спілкування з читачем ліричний герой роману). Читача приваблює непідробна щирість, непідробне вболівання за свій народ, його сучасне і майбутнє, а ще добірна мова письменниці й дошкульна іронія – гостра зброя інтелекту, що може оборонити приватну територію власної духовності й тих, хто потребує захисту більш сильних духом.

Її абсолютно справедливо називають совістю української нації. Роман «Записки самашедшого» не лише літературно-мистецький, але й громадянський вчинок Ліни Василівни Костенко. Ціннісні життєві орієнтири поетеси давно визначені в поетичних рядках:

Блажен той муж, воістину блажен,
котрий *не був ні блазнем, ні вужем*.
Котрий вовік ні в празники, ні в будні
не піде на збіговиська облудні.

*І не схибнеться на дорогу зради,
і у лукавих не спита поради.
І не змінє совість на харчі, –
душа його у Бога на плечі.*

.....
*І хто всіляким ідолам і владам
ладен кадити херувимський ладан,
той хоч умре з набитим гаманцем, –
душа у нього буде горобцем.*

Куди б не йшов він, на землі і далі,
дощі розмиють слід його сандалій.
Бо так воно у Господа ведеться –
дорога нищих в землю западеться!

Якщо слово письменника не розминається з життям, тоді сама Особистість є Словом.

**Доктор філологічних наук,
професор Василь І. Назарук (Варшава, UW)**

**Кандидат філологічних наук,
доцент Олена С. Переломова (Суми, СумДУ)**

^[1] Костенко Ліна. Записки українського самашедшого / Ліна Костенко. – К. : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2011. – 416 с. – (Перлини сучасної літератури).